

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Zdravotně sociální fakulta**

**ZDRAVOTNICKÉ PRÁVO A
LEGISLATIVA**

*doplňkové texty pro posluchače kombinované formy studia
studijního programu „B5345 – Specializace ve zdravotnictví“*

studijního oboru „Radiologický asistent“

JUDr. Věra Pražmová

ČESKÉ BUDĚJOVICE 2007

I. Zdravotnické právo

Právní úprava :

1. Úmluva o ochraně lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva o lidských právech a biomedicíně), publikovaná pod č-96/2001Sb.m.s.
2. Listina základních práv a svobod
3. zák. č. 20/1966 Sb. v platném znění
4. zák. č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění
5. vyhl. č. 385/2006 Sb. o zdravotnické dokumentaci
6. zák. č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství
7. vyhl. 75/1986Sb., kterou se provádí zákon o umělém přerušení těhotenství
8. zák.č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon)

Souhlas pacienta s léčebným zákrokem

Jakýkoli zákrok v oblasti péče o zdraví je možno provést pouze za podmínky, že pacient k němu dal **svobodný a informovaný** souhlas. Pacient musí být předem a řádně informován o povaze zákroku, jeho důsledcích a rizicích . Souhlas může kdykoli odvolat. (Úmluva o lidských právech a biomedicíně, čl. 5).

Čl. 8 Úmluvy : v situacích nouze, kdy příslušný souhlas nelze získat, lze jakýkoli nutný lékařský zákrok provést okamžitě, pokud je nezbytný ve prospěch zdraví pacienta . Musí však být brán respekt na dříve vyslovená přání pacienta – ale ne bezvýhradně, nutno přihlídnout k okolnostem – dlouho vyslovená přání a pokrok lékařské vědy ...

§ 23 zák. č. 20/1966 Sb. - lékař je povinen poučit vhodným způsobem pacienta, popřípadě členy jeho rodiny, popř. jeho partnera(zák. č.115/2006 o registrovaném partnerství) o povaze onemocnění o potřebných výkonech tak, aby se mohli stát aktivními spolupracovníky při poskytování léčebně preventivní péče.

Vyšetřovací a léčebné výkony se provádějí se souhlasem nemocného, nebo lze –li tento souhlas předpokládat (přetrvává jako určitý projev nadřazenosti ZZ- již překonáno čl. 5 Úmluvy .

Poučení řádné, srozumitelné , takové, aby mu pacient vzhledem k povaze onemocnění, ke svému postavení, věku apod. rozuměl a mohl zhodnotit všechna rizika a omezení Musí být tedy schopen na základě poučení dát **svobodný a informovaný souhlas**.

Souhlas lze kdykoli odvolat. Poučení provádí ošetřující **lékař**.

Poučí i popřípadě členy rodiny - tak, aby příznivě napomáhali k úspěchu léčby nemocného . Členové rodiny - § 116 OZ . pacient však může vyloučit určité osoby z poučení...

Forma souhlasu – zákon neuvádí. Souhlas musí pacient vyslovit **výslovně** – ústně, písemně, konkludentně.

Závažné zákroky- doporučuje se písemný souhlas. Písemný souhlas je nutný i u některých zákroků v případech stanovených platnou právní úpravou – většinou tam kde není sledován léčebný účel.

Poučení zahrnuje poučení o podstatě onemocnění, diagnóze , o průběhu onemocnění, léčby o prognóze, o každém lékařském zákroku , povaze a důsledcích i rizicích výkonu

§ 23 zák. č. 20/ 66 Sb. umožňuje vy výjimečných případech a v nezbytném rozsahu neposkytnout pacientovi s ohledem na jeho zdravotní stav poučení v plném rozsahu, pokud

by mohlo způsobit závažnou újmu na jeho zdraví. – čl. 10 odst. Úmluvy tento postup nevyklučuje. Posouzení situace musí vždy provést ošetřující lékař.
Pacient může rovněž vyslovit právo být o svém zdravotním stavu neinformován.

Negativní reverz :

Pacient má právo i navrženou léčbu odmítnout. V takovém případě si lékař vyžádá **písemné** prohlášení pacienta.. Odmítá-li jej nemocný podepsat- je nutné si získat spolehlivý důkaz o poučení a odmítnutí – např. podpis svědka.

Povinnost podrobit se lékařskému zákroku :

V případech stanovených zákonem :

1. nemoci stanovené zvláštním předpisem
2. osoba, jejíž známky duševní choroby nebo intoxikace ohrožuje sebe nebo své okolí
3. není-li vzhledem ke zdravotnímu stavu nemocného možné si souhlas vyžádat a jde u výkonu neodkladně nutné k záchraně života a zdraví
4. jde-li o nosiče choroboplodných zárodků infekčních onemocnění
5. ochranné léčení podle § 72 TR . Ukládá se :
 - osobě, která není pro nepřičetnost trestně odpovědná Takové osobě se ukládá obligatorně tehdy, jedná-li se o trestný čin a pobyt pachatele na svobodě je nebezpečný (ohrožuje rodinu, okolí, majetek).
 - osobě, která spáchala TČ ve stavu zmenšené přičetnosti a soud má z to, že ochranné léčení zajistí nápravu pachatele a ochranu společnosti lépe než trest. Nebo lze uložit má –li soud za to, že vzhledem ke stavu zmenšeně přičetného pachatele lze dosáhnout účelu trestu uložením ochranného léčení a současně trestem kratšího trvání.
 - Pachateli, který se oddává zneužívání návykových látek, jestliže pod vlivem návykové látky spáchal TČ, nebo jej spáchal v souvislosti s jejím zneužíváním .

Ochranné léčení lze uložit vedle výkonu trestu, nebo samostatně, nebo při upuštění od potrestání.

Vykonává se zpravidla v léčebném ústavu. Lze však uložit i léčení ambulantní. . O způsobu rozhoduje soud.

Detenční řízení :

Převzít nemocného do ústavní péče bez jeho souhlasu je ZZ povinno do 24 hod. oznámit soudu, v jehož obvodu má sídlo. Převzetí se neoznamuje, jestliže nemocný dodatečně ve lhůtě 24 hod. souhlasí s ústavní péčí.

Je –li neodkladně provedení vyšetřovacího nebo léčebného výkonu nezbytné k záchraně života a zdraví **dítěte nebo osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům** a odpírají –li zákonní zástupce souhlas, je ošetřující lékař oprávněn rozhodnout o provedení zákroku . Toto ustanovení se týká dětí, které nemohou vzhledem ke své rozumové vyspělosti posoudit nezbytnost takového výkonu. Soulad s čl. 8 Úmluvy.

Nejedná-li se o neodkladný zákrok – souhlas či nesouhlas plně v kompetenci zák. zástupců.

Zdravotnická dokumentace (§ 67 b zák. č. 20/1996 Sb.)

Zdravotnická zařízení jsou povinna vést zdravotnickou dokumentaci.

Zdravotnická dokumentace obsahuje

- a) osobní údaje pacienta v rozsahu nezbytném pro identifikaci pacienta a zjištění anamnézy,
- b) informace o onemocnění pacienta, o průběhu a výsledku vyšetření, léčení a o dalších významných okolnostech souvisejících se zdravotním stavem pacienta a s postupem při poskytování zdravotní péče.

Každá samostatná část zdravotnické dokumentace musí obsahovat osobní údaje pacienta v rozsahu nezbytném pro jeho identifikaci a označení zdravotnického zařízení, které ji vyhotovilo.

Zápis ve zdravotnické dokumentaci musí být veden **průkazně, pravdivě a čitelně**; je průběžně doplňován a musí být opatřen datem zápisu, identifikací a podpisem osoby, která zápis provedla. **Opravy** ve zdravotnické dokumentaci se provádí **novým zápisem** s uvedením dne opravy, identifikací a podpisem osoby, která opravu provedla. Původní záznam musí zůstat čitelný.

Zdravotnická dokumentace může být vedena na záznamovém nosiči ve formě textové, grafické nebo audiovizuální. Údaje obsažené ve zdravotnické dokumentaci musí být vedeny v listinné formě nebo elektronické formě. Údaje ze zdravotnické dokumentace lze z listinné formy přepsat do elektronické formy pouze za podmínky, že bude zároveň uchována listinná forma.

Zápis zdravotnické dokumentace na paměťové médium výpočetní techniky, který neobsahuje zaručený elektronický podpis, se převede na papírový nosič (tiskovou sestavu), opatří se datem a podpisem osoby, která zápis provedla, a zařadí se do zdravotnické dokumentace pacienta. Přitom jednotlivé tiskové sestavy se považují za samostatné části zdravotnické dokumentace.

Při uchovávání archivních kopií dat na paměťových médiích výpočetní techniky musí být zajištěn přístup k datům a jejich čitelnost (použitelnost) nejméně po dobu, která je předepsána pro archivaci zdravotnické dokumentace.

Nahlížení do zdravotnické dokumentace :

Do zdravotnické dokumentace mohou nahlížet, a to v rozsahu nezbytně nutném pro splnění konkrétního úkolu v rozsahu své kompetence osoba vyjmenované v § 67b, odst.10 zák. o péči o zdraví lidu.

Osoby **získávající způsobilost k výkonu zdravotnického povolání** mohou nahlížet do zdravotnické dokumentace pouze v rozsahu nezbytně nutném a u pacientů stanovených pověřeným zdravotnickým pracovníkem zdravotnického zařízení, které zabezpečuje praktickou výuku osob získávajících způsobilost k výkonu zdravotnického povolání; k nahlížení do zdravotnické dokumentace takových pacientů je třeba jejich písemného souhlasu, případně souhlasu jejich zákonných zástupců. Souhlasu pacienta není třeba, není-li možné jej získat vzhledem ke zdravotnímu stavu pacienta. Osoby získávající způsobilost podle věty první jsou povinny o skutečnostech, o nichž se ze zdravotnické dokumentace dozvěděly,

zachovávat mlčenlivost.

Pacient má právo **na poskytnutí veškerých informací** shromážděných ve zdravotnické dokumentaci vedené o jeho osobě a v jiných zápisech, které se vztahují k jeho zdravotnímu stavu; pacient se z informací, které jsou mu sděleny o jeho zdravotním stavu, nesmí dozvědět informace o třetí osobě. Za osoby mladší 18 let nebo osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům mají právo na informace podle věty první jejich zákonní zástupci.

V případě změny ošetřujícího lékaře je dosavadní lékař povinen předat nově zvolenému lékaři všechny informace potřebné pro zajištění návaznosti poskytování zdravotní péče.

Při zrušení registrace nestátního zdravotnického zařízení nebo zániku nestátního zdravotnického zařízení úmrtím zdravotnického pracovníka poskytujícího zdravotní péči vlastním jménem, je provozovatel zdravotnického zařízení, kterému byla zrušena registrace, nebo ten, kdo žil se zemřelým zdravotnickým pracovníkem poskytujícím zdravotní péči vlastním jménem ve společné domácnosti, povinen správnímu úřadu, který vydal rozhodnutí o registraci zdravotnického zařízení, oznámit do 15 dnů ode dne zrušení registrace nebo úmrtí zdravotnického pracovníka poskytujícího zdravotní péči vlastním jménem tuto skutečnost a zajistit zdravotnickou dokumentaci tak, aby byla chráněna před nahlížením nebo jiným nakládáním neoprávněnými osobami a ztrátou. Povinnost podle předcházející věty má i ten, kdo přišel se zdravotnickou dokumentací jako první do styku.

Žena s trvalým pobytem na území České republiky, která porodila dítě a písemně požádala o utajení své osoby v souvislosti s porodem, nejedná-li se o ženu, jejímuž manželů svědčí domněnka otcovství (§ 51 zákona č. 94/1963 Sb. , o rodině), má právo na zvláštní ochranu svých osobních údajů. Zdravotnické zařízení je v takovém případě povinno vést zdravotnickou dokumentaci v rozsahu péče související s těhotenstvím a porodem, jejíž součástí jsou osobní údaje této ženy nezbytné ke zjištění anamnézy a údaje uvedené v § 67b odst. 2 písm. b). Jméno a příjmení ženy je vedeno odděleně od zdravotnické dokumentace spolu s písemnou žádostí podle věty první, datem narození a datem porodu. Po skončení hospitalizace se zdravotnická dokumentace o tyto údaje doplní a zapečetí. Otevření takto zapečetěné zdravotnické dokumentace je možné jedině na základě rozhodnutí soudu. Lékaři a příslušníci zdravotnického personálu, kteří v rámci výkonu lékařské péče přišli do styku s osobními údaji ženy podle věty první, jsou povinni o nich zachovávat mlčenlivost. Ustanovení § 67b odst. 10 a 11 se nepoužijí.

§ 13 odst. 3 zák. č.48/1997 Sb. – ze zdravotního pojištění se hradí též zdravotnická péče související s těhotenstvím a porodem dítěte, jehož matka požádala o utajení své osoby v souvislosti s porodem. Tuto péči hradí zdravotní pojišťovna, kterou na základě identifikačních údajů pojištěnce o úhradu požádá příslušné ZZ. Povinnost mlčenlivosti tím není dotčena.

Podrobnosti o zdravotnické dokumentaci stanoví vyhl. č.385/2006 Sb., o zdravotnické dokumentaci, účinná od 1.4.2007.

Vyhláška stanoví povinný obsah zdr. dokumentace náležitosti negativního reverzu , záznam o souhlasu s poskytováním informací dalším osobám a jejich určení

Vyhláška dále uvádí zásady při vyřazování písemností, skartační plán a lhůty...

Povinná mlčenlivost - § 55 zák, č, 20/1966 Sb.

Zdravotnický pracovník je povinen zachovat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvěděl při výkonu povolání . Týká se všech zdravotnických pracovníků v činné službě i mimo ni.

Výjimky :

- zproštění povinnosti mlčenlivosti pacientem
- oznamovací povinnost – právní předpis (povinnost přezkazit či oznámit trestný čin § 167 a 168 trestního zákona)
- v trestním řízení – udělil –li souhlas soudce § 8 odst. 4 trestního řádu

Pro případ porušení povinné mlčenlivosti a neoprávněného nakládání s osobními údaji stanoví trestní zákon sankci v § 178 trestního zákona.

Zásahy do lidské integrity

Každý lékařský výkon, který není v bezprostředním zájmu osoby, na které má být proveden, lze provést pouze s předchozím písemným souhlasem takové osoby. Před udělením souhlasu musí být osoba úplně informována o povaze výkonu a jeho rizicích (§ 27c zák. č. 20/1966 Sb.)

Umělé přerušeni těhotenství

Jde i o zásah do tělesné integrity nenarozeného dítěte vedoucí k jeho usmrcení.

§ 227 a 228 TZ – kdo **pomáhá** těhotné ženě či ji svede k tomu, aby své těhotenství sama přerušila či jiného požádala nebo mu dovolila přerušit těhotenství jinak, než zákonem dovoleným způsobem je trestně postizen , stejně je postizen i ten, kdo přerušit nedovoleným způsobem těhotenství ženy, byť by se tak stalo na její žádost . sama těhotná nebude trestně odpovědná a to ani podle ustanovení o návodci a pomocníkovi. Pokud se však dítě narodí živé a matka jej usmrtí - bude trestně postizena podle speciální skutkové podstaty . § 220 Tz vražda novorozeného dítěte matkou.

Právní úprava : zák. č. 66/1986 Sb., o umělém přerušeni těhotenství

vyhl. 75/1986Sb., kterou se provádí zákon o umělém přerušeni těhotenství.

Přerušeni těhotenství indikované z jiných než zdravotních důvodů si těhotná hradí sama, není hrazeno z prostředků veřejného ZP.

Podmínky :

- písemná žádost ženy, důvody nemusí být uváděny
- těhotenství nesmí být straší 12 týdnů
- na straně těhotné tomu nebrání zdravotní důvody

I po uplynutí 12 týdnů lze se souhlasem ženy či z jejího podnětu uměle přerušit těhotenství, je-li ohrožen život nebo zdraví matky či je prokázáno těžké poškození plodu.

Žádost ženy o umělé přerušeni těhotenství je kdykoli odvolatelná.

Ženě, která je mladší 16 let, lze přerušit těhotenství se souhlasem jejího zák. zástupce či toho, komu byla svěřena do výchovy. Nevyžaduje se, je-li to ze zdravotních důvodů, zde jen souhlas ženy.

Od 16 – 18 let se souhlas zák. zástupce nevyžaduje, pouze se vyrozumí o provedeném zákroku. .

Sterilizace

Lékařský výkon, který zabraňuje trvale plodnosti , aniž však jsou odstraněny či poškozeny pohlavní žlázy. Zásah nejen do tělesné integrity, ale i do celé osobnosti fyzické osoby.

Sterilizace se smí provést jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví.

Naše právo nezná nucenou sterilizaci.

Podmínky jsou stanoveny směrnici MZ ČR č. 1/1972 Věst. MZ:

- písemná forma souhlasu (za osoby bez právní způsobilosti jej uděluje zákonný zástupce nebo opatrovník
- Taxativní důvody zdravotní indikace pro provedení sterilizace . S výjimkou zákroku na chorých orgánech muže nebo ženy (kde stačí kromě souhlasu pacienta pouze rozhodnutí vedoucího lékaře zdravotnického zařízení) je nutný souhlas zvláštní sterilizační komise (právník , 2 lékaři z příslušného oboru (chirurgie, urologie, gynekologie + 2 lékaři, kteří se na zákroku nepodílí.
- Písemné poučení osoby, na níž má být sterilizace provedena.

Kastrace, stereotaktické operace a zákroky u transsexuálů se provádějí pouze na žádost osoby, u níž mají být provedeny, a po schválení odbornou komisí, kterou tvoří právník, nejméně dva lékaři se specializací v příslušném oboru a dva další lékaři nezúčastnění na provádění lékařského zásahu.

Před podáním žádosti musí být osoba náležitě informována lékařem o povaze lékařského zásahu s upozorněním na rizika a případné nepříznivé důsledky s ním spojené.

Lékařský pokus (vědecký experiment) na živých lidech

Ověřování nových poznatků na živém člověku použitím metod dosud nezavedených v klinické praxi se provádí pouze s písemným souhlasem osoby, na níž má být ověření provedeno, a na základě písemného souhlasu ministerstva zdravotnictví. 6) Před udělením souhlasu musí být osoba náležitě informována o povaze, způsobu aplikace, trvání a účelu nezavedené metody, jakož i o nebezpečí s ním spojeném.

Ověřování poznatků podle odstavce 1 nesmí být prováděno na osobách ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody, v základní vojenské službě, náhradní službě a civilní službě.

Tato ustanovení je nutné aplikovat v mezích čl. 15 – 17 Úmluvy.

Musí být splněny potřebné právní záruky :

- k výzkumu na osobě neexistuje žádná alternativa srovnatelného účinku
- rizika výzkumu nejsou neúměrně vysoká vzhledem k možnému prospěchu z výzkumu
- výzkumný projekt byl schválen příslušným orgánem po nezávislém

- posouzení jeho vědeckého přínosu (MZ)
- osoby do výzkumu zapojené byly předem informovány o všech svých právech a zárukách, které stanoví zákon na jejich ochranu.
- Nezbytný souhlas je dán výslovně, konkrétně a písemně, lze jej kdykoli odvolat.
- Osoby neschopné dát souhlas – výzkum lze provádět pouze za podmínek uvedených shora + výsledky výzkumu mohou přinést skutečný a přímý prospěch na zdraví dotyčné osoby
- Výzkum srovnatelného účinku nelze provádět na žádných jednotlivcích schopných dát souhlas
- Souhlas písemný a konkrétní dává zákonný zástupce nebo opatrovník
- zúčastněná osoba neprojevuje nesouhlas.

Odnímání tkání a orgánů za účelem transplantací

Právní úprava :

- zák.č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon)
- vyhl. MZ ČR č. 437/ 2002 Sb. kterou se stanoví bližší podmínky posuzování zdravotní způsobilosti a rozsah vyšetření žijícího nebo zemřelého dárce tkání nebo orgánů pro účely transplantací
- nař. vlády č. 436/2002 Sb., kterým se provádí transplantační zákon

Odběr tkání a orgánů od žijících dárců

Je nutné respektovat tyto zásady :

- Odběr je prováděn výhradně v **zájmu léčebného přínosu pro příjemce,**
- v době odběru není k dispozici vhodná tkáň nebo orgán od zemřelého dárce a neexistuje jiná léčebná metoda srovnatelného účinku (**neexistuje jiná možnost, která by přinesla srovnatelný účinek**)
- je dárce osoba způsobilá dát **svobodný, informovaný a konkrétní souhlas** a tento souhlas skutečně vyslovila, a
- jedná se o **obnovitelné tkáně nebo jeden z funkčních párových orgánů.**
- příjemce, je osobou blízkou dárce, pokud dárce vyslovil svobodný, informovaný a konkrétní souhlas ve vztahu k této osobě,
- není osobou blízkou dárce, pouze za podmínek, že. dárce prokazatelným způsobem **výslovně projevili vůli darovat svůj orgán tomuto příjemci;** výslovný projev vůle (dále jen "vyjádření") **musí být učiněn písemně a musí mít notářsky ověřený podpis dárce;** vyjádření je nedílnou součástí zdravotnické dokumentace dárce,

s tímto darováním vyslovila etická komise souhlas

Od dárců, kterými jsou **nezletilé osoby**, osoby s omezenou způsobilostí k právním úkonům nebo osoby zbavené způsobilostí k právním úkonům v plném rozsahu (dále jen "osoba zbavená způsobilostí") nebo osoby, které s odběrem vyslovily souhlas, avšak s ohledem na jejich momentální zdravotní stav lze důvodně předpokládat, že i přes úplné poučení nezhodily nebo nemohly zvážit veškeré důsledky spojené s odběrem obnovitelné tkáně pro vlastní zdraví (dále jen "osoba neschopná vyslovit souhlas"), lze provést **pouze odběr obnovitelné tkáně**, a to pouze pokud

- **není k dispozici žádný vhodný dárce**, který je schopen dát výslovný a konkrétní souhlas,
- příjemcem je **sourozenec** dárce,
- darování představuje jedinou **možnost záchrany života příjemce**,
- **zákonný zástupce dárce**, kterým je nezletilá osoba nebo osoba zbavená způsobilostí, **vyslovil podle s tímto odběrem souhlas**,
- **etická komise** vyslovila podle s tímto odběrem souhlas, a
- **dárce neprojevuje s darováním nesouhlas**.

Etická komise je nezávislá komise, kterou ustavuje a zrušuje statutární orgán zdravotnického zařízení provádějícího odběr orgánu dárce ve prospěch příjemce, který není jeho osobou blízkou], nebo obnovitelné tkáně nezletilým osobám, osobám zbaveným způsobilostí nebo osobám neschopným vyslovit souhlas . Etická komise může být ustavena jako stálá komise nebo podle potřeby k jednotlivým případům.

Etická komise má nejméně 5 členů; je tvořena lékaři, jedním klinickým psychologem a právníkem. Nejméně dvě třetiny členů etické komise nesmí být v pracovněprávním nebo obdobném vztahu ke zdravotnickému zařízení provádějícímu odběr.

Odnímání tkání a orgánů z těla zemřelého

Problematika odnímání tkání a orgánů je řešena dvojím způsobem. Buď se automaticky **předpokládá souhlas** dárce, tzn. k odběru nemůže dojít jen tehdy, pokud dárce za svého života prokazatelně vyslovil nesouhlas s posmrtným odměrem tkání a orgánů. Druhá strategie je zcela opačná a je postavena na automatickém **předchozím nesouhlasu** dárce. K odběru tedy může dojít pouze tehdy, když dárce za života vyslovil s takovým postupem souhlas.

Odběr od zemřelého dárce lze provést, jen byla-li zjištěna smrt.

Dle právní úpravy je za mrtvého pokládán ten, u něhož je klinicky prokázána tzv. celková mozková smrt. Mozková smrt tedy spočívá v konečném výpadku integrující činnosti celého mozku. Kritérium celkové mozkové smrti se uplatňuje jen tehdy, pokud se uvažuje o transplantaci nějakého orgánu. V takovém případě konstatují smrt dva nebo více lékařů, přičemž nesmějí být nikterak spjati s vlastní realizací transplantace (jedná se o na sobě nezávislé pracovní týmy).

Nepřípustnost odběru od zemřelého dárce

Odběr od zemřelého dárce je vyloučen, pokud

a) zemřelý za svého života nebo zákonný zástupce zemřelého, který byl nezletilou osobou nebo osobou zbavenou způsobilosti, **vyslovil prokazatelně nesouhlas s posmrtným odběrem tkání a orgánů**

b) **nelze** na základě posouzení zdravotní způsobilosti **vyloučit, že zemřelý trpěl nemocí či stavem, které by mohly ohrozit zdraví nebo život příjemce**; za posouzení zdravotní způsobilosti zemřelého dárce zodpovídá zdravotnické zařízení provádějící odběr, nebo

c) **zemřelého nelze identifikovat.**

Byl zřízen Národní registr osob nesouhlasících s posmrtným odběrem tkání a orgánů, ve kterém jsou nesouhlasící osoby evidovány. Registr má na svých webových stránkách k dispozici formulář, který je volně ke stažení. Současně může být nesouhlas sepsán i ve zdravotnickém zařízení za přítomnosti ošetřujícího lékaře a jednoho či dvou (není –li osoba sama schopna se podepsat) svědků.

Dle platné právní úpravy nesouhlas s posmrtným odběrem může dát za svého života pouze osoba, jíž se potenciální odběr týká, v případě dětí či osob nesvéprávných jejich zákonní zástupci. Rodina zemřelého nemůže dodatečně vyslovit nesouhlas s odběrem u svého příbuzného. Jedinou výjimkou z této zásady jsou nezletilí či osoby zbavené způsobilosti. V jejich případě mohou zákonní zástupci vyslovit nesouhlas i po jejich smrti.

Zákaz finančního prospěchu

Lidské tělo a jeho části nesmějí být jako takové zdrojem finančního prospěchu nebo jiných výhod.

Dárce ani jiné osoby nesmí uplatňovat vůči příjemci žádné nároky.

Inzerování a reklama za účelem poptávky nebo nabídky tkání a orgánů jsou zakázány.

Obchodování s tkáněmi a orgány odebranými za účelem transplantace je zakázáno. Porušení těchto ustanovení je sankcionováno trestním zákonem

Klíčová slova :

Poučení pacienta s lékařským zákrokem

Informovaný souhlas

Negativní reverz

Zdravotnická dokumentace

Lékařské zákroky nesledující léčebný účel

Povinná mlčenlivost

Otázky :

- 1) Co je pozitivní a negativní reverz ?
- 2) Mohou zákonní zástupci nezletilého odmítnout léčbu dítěte ? Je lékař povinen takové odmítnutí respektovat ?
- 3) Lze vést zdravotnickou dokumentaci pouze v elektronické podobě ?
- 4) Je povinnost mlčenlivosti zdravotnických pracovníků v praxi zcela dodržována, jaké jsou nejdůležitější oblasti jejího porušování ?

II. Zdravotní pojištění

Prameny právní úpravy : - zák. č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění v platném znění

- *zák. č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění ve znění pozdějších předpisů*
- *zák. č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně ČR ve znění pozdějších předpisů*
- *zák. č. 280/1992 Sb., o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách , ve znění pozdějších předpisů*

*Zdravotní pojištění je druh **zákonného** pojištění (povinného), na jehož základě je plně nebo částečně hrazena zdravotní péče poskytnutá pojištěnci. Poskytují ho Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR (VZP) a zaměstnanecké zdravotní pojišťovny .*

*Zdravotní pojištění (ZP) je povinné pro : - osoby s trvalým pobytem na území ČR (občanství
nerozhoduje)*

- *osoby, které na území ČR nemají trvalý pobyt , ale jsou zaměstnány u zaměstnavatele, který má sídlo na území ČR*

Vznik ZP :

- *narozením, jde –li o osoby s trvalým pobytem na území ČR*
- *dnem, kdy se osoba bez trvalého pobytu stala zaměstnancem*
- *získáním trvalého pobytu*

Zánik ZP :

- *úmrťm*
- *dnem kdy osoba bez trvalého pobytu přestala být zaměstnancem*
- *ukončení trvalého pobytu na území ČR*

ČLENĚNÍ ZDRAVOTNÍ PÉČE

1. poskytování zdravotní péče

forma ambulantní
forma ústavní

ambulantní péče:

- a) primární (PLD, PLDD, stomatolog, gynekolog = registrující lékaři)
- b) specializovaná ambulantní zdrav. péče (chirurgie, ortopedie, urologie ...)
- c) zvláštní ambulantní péče (domácí péče, péče ve stacionářích, zdravotní péče v ústavech sociální péče ...)

ústavní péče:

péče v nemocnicích
péče v OLÚ

2. zvláštní druhy zdrav. péče

- a) LSPP, ZZS, preventivní péče (stanovené preventivní prohlídky – u PLDD, PLD, stomatolog, gynekolog)
- b) dispenzární péče, závodní preventivní péče

3. Zdravotní péče podle úhrady

- a) zdravotní péče hrazená ze zdrav. pojištění
- b) zdravotní péče nehrazená ze zdrav. pojištění
- c) zdravotní péče částečně hrazená ze zdrav. pojištění (spoluúcast)

4. Zdravotní péče podle rozsahu

- a) komplexní zdravotní péče
- b) nutná a neodkladná zdrav. péče
- ..

5. Zdravotní péče v dětských odborných léčebnách a ozdravovnách

6. Lázeňská péče

- a) komplexní
- b) příspěvková
- c) samoplátecká

Osobní rozsah zdravotního pojištění (§2 zák.č. 48/1997 Sb.)

Povinné veřejné zdravotní pojištění u osob:

- a) majících trvalý pobyt na území ČR
- b) nemajících trvalý pobyt na území ČR, ale
 - jsou zaměstnanci zaměstnavatele, který má sídlo na území ČR
 - jsou v tomto zaměstnání účastny nemocenského pojištění
 - pracovní vztah uzavřen dle předpisů ČR

Právo svobodné volby zdravotní pojišťovny

- možnost změny jedenkrát za dvanáct měsíců, jen k 1. dni kalendářního čtvrtletí
- narození dítěte je povinen ohlásit zákonný zástupce do 8 dnů ode dne narození zdravotní pojišťovně, u níž je pojištěna matka dítěte v den porodu
- povinné pojištění u VoZP – vojáci v činné službě a žáci vojenských škol

Přehled zdravotních pojišťoven

- 1) Všeobecná zdravotní pojišťovna (VZP), 111

- 2) Vojenská zdravotní pojišťovna (VoZP), 201
- 3) Hutnická zaměstnanecká pojišťovna (Hutnická), 205
- 4) Oborová zdrav. pojišťovna zaměstnanců bank a pojišťoven (Oborová), 207
- 5) Zaměstnanecká pojišťovna Škoda (Škoda MB), 209
- 6) Zdravotní pojišťovna ministerstva vnitra (ZPMVČR), 211
- 7) Revírní bratrská pokladna (Revírní), 213
- 8) Metal – Aliance (Metal), 217
- 9) Česká národní zdravotní pojišťovna (ČNZP), 222

O existenci pojistného vztahu ke ZP je vydáván průkaz pojištěnce (vydání, vrácení)

Vynětí ze zdravotního pojištění – při dlouhodobém pobytu občana v cizině, je v cizině zdravotně pojištěn a učiní písemné oznámení u zdravotní pojišťovny

Práva a povinnosti pojištěnců

1) Práva

- a) právo na výběr ZP
- b) právo na výběr lékaře, jiného odborného pracovníka ve zdravotnictví
- c) právo na zdravotní péči a výdej léčivých přípravků bez přímé úhrady (podmínky stanoveny zákonem)
- d) kontrola poskytnuté zdravotní péče (výpis z osobního účtu)

2) Povinnosti

- a) plnění oznamovací povinnosti (zahájení a ukončení samostatné výdělečné činnosti, evidence u ÚP, zahájení a ukončení studia, oznámení narození dítěte zákonným zástupcem ...)
- b) sdělení zaměstnavateli v den nástupu do zaměstnání, u které zdrav. pojišťovny je pojištěn (též změna zdravotní pojišťovny)
- c) hradit ZP pojistné
- d) prokazovat se při poskytování zdrav. péče průkazem pojištěnce
- e) podrobovat se preventivním prohlídkám pokud tak stanoví zákon nebo obecně závazné právní předpisy
- f) oznámit ztrátu průkazu pojištěnce
- g) vrátit průkaz pojištěnce při skončení pojistného vztahu
- h) oznámit změnu jména, příjmení, trvalého pobytu, RČ (do 30 dnů)
- i) při změně zdravotní pojišťovny OSVČ předkládá nové ZP doklad o výši záloh na veřejné zdravotní pojištění

Plátcí pojistného na ZP :

1. pojištěnci
2. zaměstnavatelé
3. stát

ad. 1. Pojištěnci : jsou plátcí pojistného jsou-li : - zaměstnanci (§ 5 a) zák. č. 48/1997Sb.) v pracovním poměru , z něhož vzniká **úcast na nemocenském pojištění** (odvod 4,5% z vyměřovacího základu)

- osobou samostatně výdělečně činnou (§ 5 b) cit. zákona) za osoby samostatně výdělečně (OSVČ) činné se považují i spolupracující osoby OSVČ pokud podle zákona o daních z příjmů lze na ně rozdělovat příjmy a výdaje dosažené výkonem spolupráce

(odvod 13,5 % z vyměřovacího základu, jímž; je 50 % příjmů po odpočtu výdajů, minimální roční vyměřovací základ je 12 násobek 50% průměrné mzdy v národním hospodářství za kalendářní rok který 2 roky předchází roku pro který se VZ stanoví. Průměrná mzda v národním hospodářství pro rok 2004 činila 18 834,- Kč , VZ je částka 9 417,- Kč)

- mají –li na území ČR trvalý pobyt , ale nejsou zaměstnání v zaměstnání zakládajícím účast na nemocenském pojištění, nepodnikají a není za ně plátcem pojistného stát – tzv. osoby bez zdanitelných příjmů /samoplátcí/ (odvod 13,5 % z minimální mzdy)

ad. 2. **Zaměstnavatelé** : platí část pojistného za své zaměstnance – 2/3 pojistného , tj.9 % z vyměřovacího základu

ad. 3. **Stát** : (§ 7 zák. č. 48/1997 Sb.) je plátcem pojistného za :

- nezaopatřené děti – nezaopatřenost se posuzuje podle zák. č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře
- poživatele důchodů / jakéhokoli/z důchodového pojištění
- příjemce rodičovského příspěvku
- ženy na mateřské a další mateřské dovolené, muži, poskytuje –li se jim peněžité pomoci dle předpisů o nemocenském pojištění
- uchazeče o zaměstnání
- osoby pobírající dávky sociální péče z důvodu sociální potřeby
- osoby konající vojenskou službu či civilní službu
- osoby ve vazbě či ve výkonu trestu odnětí svobody
- osoby bez zdanitelných příjmů pokud pobírají dávky nemocenského pojištění
- osoby, které dosáhly věku potřebného pro nárok na starobní důchod, avšak nesplňují další podmínky pro jeho přiznání , **pokud nemají žádné příjmy ze zaměstnání, podnikání nebo jejich důchod z ciziny nedosahuje minimální mzdy**
- osoby celodenně osobně a řádně pečující alespoň o jedno dítě do sedmi let věku nebo nejméně o dvě děti do 15 let věku – **pokud nemají příjmy ze zaměstnání nebo podnikání** . Podmínka celodenní péče se považuje za splněnou i tehdy je –li dítě umístěno v předškolním zařízení na dobu nepřevyšující 4 hodiny denně, jde li o dítě plnící povinnou školní docházku , po dobu návštěvy školy.

Stát platí pojistné ve výši 25 % z vyměřovacího základu, jímž je průměrná měsíční mzda v národním hospodářství (viz výše).

Kromě osob uvedených v předchozích dvou skupinách platí stát pojistné i tehdy mají –li pojištěnci příjmy ze zaměstnání či podnikání .

Oznamovací povinnost plátců pojistného příslušné zdravotní pojišťovně :

1. Zaměstnavatel do 8 dnů oznamuje : - nástup pojištěnce do zaměstnání, skončení zaměstnání

- změnu zdravotní pojišťovny pojištěncem – odhlášením u původní pojišťovny a přihlášením k pojišťovně nové

- skutečnosti rozhodné pro povinnost státu platit pojistné tj. začátek i ukončení těchto skutečností – např. začátek pobírání invalidního důchodu, nástup na mateřskou dovolenou, návrat z mateřské dovolené apod.

Zaměstnavatelé jsou při plnění oznamovací povinnosti sdělit obchodní název. Právní formu právnické osoby, sídlo, IČO a číslo bankovního spojení, pokud z něj budou provádět platbu pojistného Zaměstnavatel – fyzická osoba sděluje též jméno, příjmení, rodné číslo a adresu trvalého bydliště .

Změnu těchto údajů oznamují zaměstnavatelé příslušné pojišťovně do 8 dnů , dále oznamují i ukončení své činnosti, zrušení organizace nebo její vstup do likvidace .

Zaměstnavatelé jsou dále povinni nejpozději v den splatnosti pojistného předat každé zdravotní pojišťovně, u které jsou pojištěni jeho zaměstnanci, přehled o platbách pojistného, který obsahuje součet vyměřovacích základů zaměstnanců pojištěných u příslušné zdravotní pojišťovny , celkovou výši pojistného a počet zaměstnanců ,na které se údaje vztahují.

Zaměstnavatelé jsou dále povinni vést průkaznou evidenci o uskutečněných platbách pojistného. Na žádost zdravotní pojišťovny předložit doklady ke kontrole./ § 25 odst. 3 a 4 zák. č. 592/1992 Sb./

2. pojištěnec:

a) zaměstnanec - je povinen oznámit svému zaměstnavateli při nástupu do zaměstnání, u které zdravotní pojišťovny je pojištěn , stejně je povinen oznámit mu změnu zdravotní pojišťovny(zaměstnavatel je povinen vydat o oznamovaných skutečnostech zaměstnanci potvrzení)

-oznámit zdravotní pojišťovně rozhodné skutečnosti neprodleně, pokud zjistí, že zaměstnavatel svoji povinnost nesplnil, nebo pokud zaměstnavateli rozhodné skutečnosti nesdělil.

b) osoba samostatně výdělečně činná – oznamuje příslušné zdrav. pojišťovně zahájení a ukončení podnikání, nejpozději do 8 dnů. Přitom je povinna sdělit své jméno, příjmení a rodné číslo, trvalý pobyt, obchodní jméno , sídlo a IČO, dále i č. účtu.,pokud z něho bude platit pojistné.

- do 8 dnů po podání daňového přiznání za zdaňované období je OSVČ povinna předložit všem zdravotním pojišťovnám, u kterých byla v tomto období pojištěna ,přehled o svých příjmech a výdajích, zaplacených zálohách na pojistné , pojistném vypočteném

z vyměřovacího základu a doklad o dni podání daňového přiznání za kalendářní rok (§ 24 odst. 2 zák. č. 592/1992 Sb.)

c)pojištěnec – osoba bez zdanitelných příjmů oznamuje tuto skutečnost do 8 dnů po jejím vzniku či zániku

d) osoba, za níž platí pojistné stát – oznamuje tuto skutečnost opět do 8 dnů po jejím vzniku či zániku, to neplatí pro osoby zaměstnané, zde plní oznamovací povinnost zaměstnavatel

Daří povinnosti pojištěnce : - zákonný zástupce oznamuje do 8 dnů pojišťovně, u níž je pojištěna matka dítěte narození dítěte

- oznámit změnu jména, příjmení , trvalého pobytu či rodného čísla (do 30 dnů)
- oznámit ztrátu průkazu pojištěnce
- vrátit ve stanovených případech průkaz
- hradit pojistné, nestanoví-li zákon jinak
- dále viz povinnosti uvedené v § 12 zák. č. 48/1997 Sb.,

Práva pojištěnce : - na výběr zdravotní pojišťovny 1 x za 12 měsíců – výjimka – narození dítěte, vojáci v činné službě , žáci vojenských škol

- na výběr lékaře či jiného odborného pracovníka ve zdravotnictví, zdravotnického zařízení, kteří jsou ve smluvním vztahu k příslušné zdravotní pojišťovně (1 x za 3 měsíce)– výjimka –závodní preventivní péče , vojenská služba, civilní služba, osoby ve výkonu trestu odnětí svobody
- na zdravotní péči bez přímé úhrady v rozsahu a za podmínek stanovených zákonem
- podílet se na kontrole poskytnuté zdravotní péče (např. má právo vyžádat si 1x ročně údaje o poskytnuté zdravotní péči za posledních 12 měsíců)
- podrobněji viz § 11 zák. č.48/1997 Sb.,

Pojistné :

Výše pojistného činí 13,5 % vyměřovacího základu , výši pojistného je plátce povinen si sám vypočítat,pojistné se zaokrouhluje na celé koruny směrem nahoru .pojistné se odvádí na účet příslušné zdravotní pojišťovny

Vyměřovací základ:

1. **Zaměstnanec :** - vyměř. základem je úhrn příjmů, zúčtovaných mu zaměstnavatelem v souvislosti s výkonem zaměstnání , které zakládá účast na nemocenském pojištění (hrubá mzda) ,částky, které se nezahrnují do vyměřovacího základu - § 3 odst. 1 a 2 zák. č. 592/1992 Sb.(náhrady výdajů – cestovní náhrady, náhrady škody , odstupné)

- neplacené volno či nepřítomnost v práci po celý kalendářní měsíc – vyměřovacím základem je minimální mzda, pracovní volno či neomluvená nepřítomnost po kratší dobu – poměrná část minimální mzdy, připadající na 1 den v měsíci

-minimálním vyměřovacím základem je minimální mzda

minimální vyměřovací základ neplatí pro osobu:

- za níž je plátcem pojistného stát
- s těžkým smyslovým či mentálním postižením (průkaz ZTP II. a III. stupně)
- která dosáhla věku potřebného pro nárok na starobní důchod, ale nespĺňuje další podmínky pro jeho přiznání
- která osobně , celodenně a řádně pečuje o 1 dítě do 7 let či o 2 děti do 15 let věku

- která současně vedle zaměstnání podniká a odvádí z podnikání zálohy alespoň z minimálního vyměřovacího základu
pokud uvedené skutečnosti trvají celý kalendářní měsíc, platí se pojistné ze skutečně dosaženého příjmu.

Výše pojistného činí 13,5 % vyměřovacího základu. Zaměstnavatel odvádí část pojistného za své zaměstnance – 9% z vyměřovacího základu, zároveň je povinen odvést i tu část pojistného, kterou hradí jeho zaměstnanec – 4,5 % z vyměřovacího základu, a to i kdyby zaměstnanec nesouhlasil.

Pojistné za zaměstnance se odvádí za jednotlivé kalendářní měsíce a je splatné v den, který je zaměstnavatelem určen pro výplatu mezd, není-li určen – do 8 dnů po uplynutí měsíce, za něj se odvede.

2. osoba samostatně výdělečně činná: vyměřovacím základem je 50 % příjmů z podnikání po odpočtu výdajů. Minimálním vyměřovacím základem je 12 násobek 50% průměrné mzdy v národním hospodářství za kalendářní rok který 2 roky předchází roku pro který se VZ stanoví., maximálním vyměřovacím základem je 486 000Kč. Výše pojistného pak činí 13,5% vyměřovacího základu .

OSVČ- plátce pojistného i stát- ustanovení o minimálním vyměřovacím základu zde neplatí, pojistné e hradí ze skutečného příjmu

Ustanovení o minimálním vyměřovacím základu neplatí

- ve stejných případech jako u zaměstnance

- je-li OSVČ současně zaměstnána a odvádí ze zaměstnání pojistné alespoň z minimálního vyměřovacího základu

Odvod pojistného u OSVČ:

OSVČ platí pojistné formou záloh a doplatku pojistného. Zálohy se platí měsíčně a jsou splatné od 1. dne kalendářního měsíce, na který se platí do 8. dne následujícího kalendářního měsíce . Zálohy se neplatí za měsíce, v nichž byla OSVČ po celý kalendářní měsíc práce neschopná.

OSVČ hradí v prvním roce podnikání zálohy z minimálního vyměřovacího základu. Je –li plátce pojistného i stát není v 1. roce podnikání povinna platit zálohy na pojistné(v dalších letech ano). Doplatek rozdílu mezi zálohami a skutečnou výší pojistného je splatný do 8 dnů po podání daňového přiznání za uplynulý kalendářní rok.

V dalších letech podnikání se výše zálohy na pojistné stanoví procentní sazbou 13,5 % z měsíčního vyměřovacího základu (poprvé za měsíc v němž byl nebo měl být podán přehled).

Možnost požádat o snížení záloh, poklesl –li příjem od 1. ledna kal. roku do konce kal. měsíce předcházejícího podání žádosti o snížení(nejméně však po dobu tří měsíců) nejméně o jednu třetinu oproti příjmu, připadajícímu na 1 kal. měsíc v předcházejícím roce(§ 8 odst. 4 zák. č. 592/1992 Sb.)

3. osoba bez zdanitelných příjmů : - vyměřovacím základem je minimální mzda, pojistné činí 13,5% vyměř. základu . Není –li osoba zařazena v kategorii osob bez zdanitelných příjmů celý měsíc, pojistné se nehradí . Pojistné je splatné od prvního dne kalendářního měsíce , na který se platí do 8 dne následujícího kalendářního měsíce.

Penále : nebylo-li pojistné nebo záloha na pojistné zapláceno ve stanovené lhůtě anebo bylo li zapláceno v nižší částce , než ve které mělo být zapláceno je plátce povinen platit pojistné ve výši 0,1 % dlužné částky za každý kalendářní den prodlení, od 1.1.2007 0,05 %. Pokud bylo pojistné zapláceno jiné než příslušné zdravotní pojišťovně či jinému subjektu nebo pod nesprávným variabilním symbolem , považuje se pojistné nebo záloha na pojistné ze nezaplacené ve stanovené lhůtě .

Penále je plátce pojistného povinen sám si vypočítat.

Má –li plátce pojistného splatný závazek vůči zdrav. pojišťovně je povinen ho splácet v tomto pořadí:

a) pokuty

- b) penále
- c) přírůžka k pojistnému
- d) nejstarší nedoplatky pojistného.

Pokud plátce toto pořadí nedodrží, je oprávněna jeho platbu v tomto pořadí použít zdravotní pojišťovna. O tom je povinna plátce neprodleně vyrozumět.

Přeplatek pojistného – je povinna zdrav. pojišťovna vrátit do 1 měsíce od zjištění, jinak má plátce nárok na penále ve výši 0,05.% dlužné částky denně.

Síť smluvních zdravotnických zařízení :

Zdravotní pojišťovny jsou povinny zajistit poskytování zdravotní péče svým pojištěncům. Tuto povinnost plní prostřednictvím smluvních zdravotnických zařízení (ZZ), která tvoří síť smluvních ZZ. Před uzavřením smlouvy se ZZ se koná výběrové řízení, vyhlášovatelem je krajský úřad a u lůžkové péče ministerstvo zdravotnictví. Výběrové řízení je vyhlášováno na návrh zdravotní pojišťovny či zdravotnického zařízení.

Klíčová slova :

- Veřejné zdravotní pojištění
- Plátcí pojistného
- Princip solidarity
- Vyměřovací základ
- Zdravotní pojišťovny
- Zdravotní péče

Otázky :

1. Jaká jsou práva a povinnosti pojištěnce
2. Určete vyměřovací základ u jednotlivých kategorií plátců
3. Oznamovací povinnost pojištěnců a plátců pojistného